

Hans Rosling -

Ινστιτούτο Karolinska

Ola Rosling – Anna Rosling Rönnlund

FACTFULNESS

ΕΓΚΥΡΟΓΝΩΜΟΣΥΝΗ:

η συνήθεια να εκφράζουμε απόψεις
που στηρίζονται σε έγκυρα στοιχεία και δεδομένα

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

Κ. Σίμος, Αλ. Μάμαλης, Αζ. Καραμανλίδης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ *κάτοπτρο*

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Στον αναγνώστη, καθώς διαβάζει το βιβλίο, ίσως του δημιουργηθεί η εντύπωση ότι αυτό γράφτηκε από έναν μόνο άνθρωπο, καθώς εξιστορούνται περιστατικά και στιγμιότυπα από τη ζωή μου. Αλλά ας μην ξεγελαστεί. Όπως οι ομιλίες μου στα συνέδρια TED* σε όλο τον κόσμο κατά την τελευταία δεκαετία, έτσι και το παρόν βιβλίο αποτελεί καρπό της δουλειάς τριών ανθρώπων, όχι μόνο ενός.

Εγώ είμαι το πρόσωπο επί σκηνής. Ο άνθρωπος που ανεβαίνει στο βήμα, μιλά στο ακροατήριο και στο τέλος εισπράττει ένα ζεστό χειροκρότημα. Ωστόσο, το περιεχόμενο τόσο των ομιλιών μου όσο και του βιβλίου είναι απότοκο της δεκαοκταετούς εντατικής συνεργασίας μου με τον γιο μου Ola Rosling και τη νύφη μου Anna Rosling Rönnlund.

Το 2005, μαζί δημιουργήσαμε το Ίδρυμα Garminder, διακηρυγμένος σκοπός του οποίου είναι η καταπολέμηση της καταστρεπτικής άγνοιας με όπλο μια κοσμοεικόνα βασισμένη σε γεγονότα και πραγματικά στοιχεία —μια στοιχειοθετημένη κοσμοθεώρηση. Στο εγχείρημα αυτό προσήλθα με τον ενθουσιασμό, τη φιλοπερίεργεια και τις πολυτίμες εμπειρίες που συνέλεξα από τη σταδιοδρομία μου ως γιατρός, ερευνητής και ομιλητής σε ζητήματα που αφορούν την

* Συνέδρια TED: Ετήσιες συναντήσεις προσωπικοτήτων από τον χώρο των επιστημών, των τεχνών, της πολιτικής και των επιχειρήσεων. Σε αυτά συζητούνται θέματα που άπτονται της επιστημονικής έρευνας και πρακτικής, καθώς και γενικότερα ζητήματα πολιτισμού και καινοτόμων δραστηριοτήτων. Κάθε ομιλητής έχει χρονικό περιθώριο 18 λεπτών για να παρουσιάσει τις ιδέες του με τρόπο ευφάνταστο και δημιουργικό. Οι ομιλίες είναι ελεύθερα προσβάσιμες διαδικτυακά. (Σ.τ.μ.)

παγκόσμια υγεία. Ο Ola και η Anna επιφορτίστηκαν με την ανάλυση των δεδομένων, την ανάπτυξη ευρηματικών οπτικών εξηγήσεων, τη σύνταξη ιστοριών δεδομένων και τον σχεδιασμό απλών παρουσιάσεων. Δική τους ιδέα ήταν η συστηματική μέτρηση της άγνοιας, ενώ παράλληλα σχεδίασαν και έγραψαν την εφαρμογή των όμορφων κινούμενων διαγραμμάτων φουσαλίδων. Η Dollar Street, ένας τρόπος αξιοποίησης των φωτογραφιών ως δεδομένων για την εξήγηση του σύγχρονου κόσμου μας, αποτελεί πνευματικό τέκνο της Anna. Ενώ η άγνοια γύρω μου γεννούσε μέσα μου ολοένα και ισχυρότερα αισθήματα αγανάκτησης, ο Ola και η Anna, ξεπερνώντας τον θυμό, κατόρθωσαν να αποκρυσταλλώσουν την ταπεινή και απελευθερωτική ιδέα του factfulness (της «εγκυρογνωμοσύνης»)*. Και σε συνεργασία οι τρεις μας ορίσαμε τα πρακτικά εργαλεία σκέψης που παρουσιάζουμε στο βιβλίο.

Το πόνημα που θα διαβάσετε δεν οικοδομήθηκε με βάση το στερεότυπο της «μοναχικής ιδιοφυΐας». Αντιθέτως, αποτελεί το προϊόν αέναων συζητήσεων, διαρκούς ανταλλαγής επιχειρημάτων και σύμπραξης τριών ανθρώπων προικισμένων με διαφορετικά ταλέντα, γνώση και οπτική. Αυτή η αντισυμβατική, ενίοτε εξοργιστική, αλλά οπωσδήποτε βαθύτατα παραγωγική μέθοδος εργασίας οδήγησε σε έναν τρόπο απεικόνισης και θεώρησης του κόσμου στον οποίο δεν θα μπορούσα ποτέ να έχω φθάσει μόνος μου.

* Factfulness: Πρόκειται για νεολογισμό και όρο-επινόηση των συγγραφέων. Σύμφωνα με αυτούς, αναφέρεται στην αγχολυτική συνήθεια και πρακτική να εκφέρει κανείς απόψεις βασισμένες στην πραγματικότητα, στηριγμένες σε γεγονότα, θεμελιωμένες σε αναμφισβήτητα στοιχεία και δεδομένα, αποφεύγοντας εικασίες αβάσιμες που οφείλονται είτε σε προσωπικά συναισθήματα, μεροληψίες και προκαταλήψεις είτε σε παρωχημένες γνώσεις. Σε μια προσπάθεια νεολογίας, προσεγγίζοντας ερμηνευτικά τον όρο, επιλέξαμε ως απόδοσή του τη λέξη «εγκυρογνωμοσύνη», γνωρίζοντας ότι ο πλούτος και η μακρά παράδοση της ελληνικής γλώσσας επιτρέπει και άλλες αποδόσεις. Παράλληλα, σεβαστήκαμε την ισχυρή επιθυμία των συγγραφέων να μείνει ο όρος αμετάφραστος σε όσες ξενόγλωσσες εκδόσεις δεν μπορεί να σχηματιστεί ένας «ελκυστικός νεολογισμός», καθώς το factfulness δεν είναι απλώς ο τίτλος του βιβλίου αλλά μια νέα επιστημονική έννοια. (Σ.τ.μ.)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Γιατί αγαπώ το τσίρκο

Μου αρέσει το τσίρκο. Μου αρέσουν οι παράτολμες επιδείξεις των ζογκλέρ που πετούν ταυτόχρονα επάνω από το κεφάλι τους θορυβώδη αλυσοπρίονα σαν να είναι κορύνες· ή οι ακροβάτες που κάνουν δέκα κυβιστήσεις στη σειρά σε τεντωμένο σκοινί. Λατρεύω τόσο το θέαμα όσο και την αίσθηση δέους και έξαψης που μας κυριεύει όταν ενώπιόν μας εκτυλίσσεται εκείνο που θεωρούσαμε αδιανόητο.

Όνειρό μου από μικρό παιδί ήταν να γίνω καλλιτέχνης του τσίρκου. Όνειρο των γονιών μου, από την άλλη, ήταν να λάβω την εκπαίδευση που οι ίδιοι δεν ευτύχησαν να έχουν. Και κάπως έτσι βρέθηκα στο πανεπιστήμιο να σπουδάζω την ιατρική επιστήμη.

Κάποιο απόγευμα, καθώς παρακολουθούσα στο αμφιθέατρο μια κατά τα άλλα πληκτική διάλεξη για τη λειτουργία του φάρυγγα, ο καθηγητής μας έκανε την εξής επισήμανση: «Αν στον φάρυγγα σφηνωθεί κάποιο αντικείμενο, το πέρασμά του μπορεί να γίνει σχεδόν ευθύγραμμο με ώθηση της κάτω γνάθου προς τα εμπρός». Και για του λόγου το αληθές, μας παρουσίασε την ακτινογραφία ενός καλλιτέχνη κατάποσης σπαθιών επί το έργον.

Ξαφνικά, τα πάντα γύρω μου φωτίστηκαν. Μπορούσα ακόμη να υλοποιήσω το όνειρό μου! Μερικές εβδομάδες πριν, μελετώντας τα αντανακλαστικά, είχα ανακαλύψει ότι από τους συμφοιτητές μου ήμουν αυτός που μπορούσε να βάλει τα δάχτυλά του μέσα στον φάρυγγά του βαθύτερα από οποιονδήποτε άλλον, χωρίς να πνιγεί. Τη στιγμή εκείνη, δεν είχα νιώσει ιδιαίτερα υπερήφανος: δεν πίστευα ότι επρόκειτο για σπουδαία δεξιότητα. Τώρα καταλάβαινα την αξία της, και αμέσως το ξεχασμένο παιδικό μου όνειρο αναγεννήθηκε. Έτσι αποφάσισα να ασχοληθώ επαγγελματικά με την κατάποση σπαθιών.

Οι πρώτες μου απόπειρες δεν ήταν καθόλου ενθαρρυντικές. Μη έχοντας δικό μου σπαθί, χρησιμοποίησα ένα καλάμι ψαρέματος: μα όσο και αν προσπαθούσα μπροστά στον καθρέφτη του μπάνιου, δεν κατάφερνα να φθάσω καν σε βάθος τριών εκατοστομέτρων. Για δεύτερη φορά πλέον έπρεπε να εγκαταλείψω το όνειρό μου.

Τρία χρόνια μετά εργαζόμουν ως ειδικευόμενος γιατρός σε ένα πραγματικό νοσοκομείο. Ένας από τους πρώτους μου ασθενείς ήταν ένας ηλικιωμένος με επίμονο βήχα. Είχα τη συνήθεια να ρωτώ τους ασθενείς μου τι δουλειά κάνουν, για την περίπτωση που υπήρχε κάποια σχέση με την εκάστοτε πάθησή τους. Ο συγκεκριμένος ασθενής, λοιπόν, μου είπε ότι κάποτε κατάπινε σπαθιά σε τσίρκο. Η έκπληξή μου δεν περιγράφεται όταν αποκαλύφθηκε ότι ήταν ο ίδιος εκείνος άνθρωπος του οποίου την ακτινογραφία μάς είχε παρουσιάσει ο καθηγητής τότε στο αμφιθέατρο! Αμέσως του περιέγραψα τις αποτυχημένες μου απόπειρες με το καλάμι ψαρέματος. «Μα αλήθεια, γιατρέ μου», μου είπε, «δεν γνωρίζεις ότι ο φάρυγγας είναι επίπεδος; Μόνο επίπεδα αντικείμενα μπορείς να καταπιείς. Γι' αυτό χρησιμοποιούμε σπαθιά».

Όταν σχόλασα εκείνο το βράδυ, βρήκα μια κουτάλα της σούπας με επίπεδη λαβή και άρχισα πάλι τις προσπάθειες. Έπειτα από λίγο ήμουν σε θέση να σπρώχνω απαλά τη λαβή βαθιά μέσα στον φάρυγγά μου. Ασφαλώς ενθουσιάστηκα, αλλά δεν ήταν όνειρό μου να κάνω καριέρα στον χώρο του θεάματος με βασική μου ατραξιόν την κατάποση κουταλών. Την επομένη, έβαλα αγγελία στην τοπική εφημερίδα και ύστερα από λίγο είχα ό,τι χρειαζόμουν: μια ξιφολόγη του σουηδικού στρατού από το 1809. Καθώς αυτή γλίστρησε

απαλά μέσα στον φάρυγγά μου, ένωσα μεγάλη υπερηφάνεια για το επίτευγμά μου.

Ανέκαθεν η κατάποση σπαθιών αποτελούσε την τρανή απόδειξη ότι το φαινομενικώς αδιανόητο μπορεί να είναι εφικτό στον κόσμο μας, δείχνοντας τον δρόμο στην ανθρώπινη σκέψη να πραγματοποιήσει βήματα πέρα από το προφανές. Ενίοτε, όταν ολοκληρώνω κάποια ομιλία μου με αντικείμενο την παγκόσμια ανάπτυξη, πραγματοποιώ αμέσως μετά μια επίδειξη της αρχαίας αυτής ινδικής τέχνης. Ανεβαίνω επάνω σε ένα τραπέζι και ξεφορτώνομαι το επαγγελματικώς ευπρεπισμένο μου πουκάμισο, αποκαλύπτοντας το μαύρο φανελάκι μου με τα χρυσά πούλια, που σχηματίζουν το έμβλημα της αστραπής. Ζητώ από το ακροατήριό μου να κάνει απόλυτη ησυχία και, με τη συνδρομή μιας υποβλητικής τυμπανοκρουσίας, αφήνω σιγά-σιγά την ξιφολόγχη να γλιστρήσει μέσα στο στόμα μου. Ανοίγω διάπλατα τα χέρια. Το ακροατήριο εκστασιάζεται.

Μια σύντομη αυτοεξέταση

Το παρόν βιβλίο αφορά τον κόσμο μας και τον τρόπο κατανόησής του. Προς τι λοιπόν αυτή η εισαγωγή για την τέχνη του τσίρκου; Και τι δουλειά έχει ένας σοβαρός καθηγητής να εμφανίζεται ενώπιον του ακροατηρίου του ντυμένος σαν αρλεκίνος; Θα σας εξηγήσω σύντομα. Πρώτα, όμως, ας εξετάσουμε τι πραγματικά γνωρίζετε για τον κόσμο μας. Πάρτε παρακαλώ μια κόλλα χαρτί και ένα μολύβι, και απαντήστε στις ακόλουθες δεκατρείς ερωτήσεις γεγονότων.

Πώς γίνεται να μας κερδίζουν οι χιμπαντζήδες;

Πώς γίνεται τόσο πολλοί άνθρωποι να σφάλουν για τόσο πολλά πράγματα; Πώς είναι δυνατόν η πλειονότητα των ερωτηθέντων να συγκεντρώνουν χαμηλότερη βαθμολογία από τους χιμπαντζήδες; *Χαμηλότερη απ' ό,τι αν απαντούσαν στην τύχη!*

Όταν διαπίστωσα για πρώτη φορά την τεράστια αυτή άγνοια, στα μέσα της δεκαετίας του 1990, ομολογώ ότι χάρηκα. Είχα μόλις αρχίσει να διδάσκω ως καθηγητής παγκόσμιας υγείας στο Ινστιτούτο Karolinska —το ιατρικό πανεπιστήμιο της Στοκχόλμης στη Σουηδία—, και ένιωθα αρκετό τρακ. Το ακροατήριό μου αποτελούνταν από εξαιρετικά ευφυείς φοιτητές και φοβόμουν ότι ίσως γνώριζαν όσα σκόπευα να τους διδάξω. Έτσι, με πλημμύρισε απερίγραπτη ανακούφιση όταν διαπίστωσα ότι οι φοιτητές μου γνώριζαν λιγότερα για τον κόσμο μας από όσα οι χιμπαντζήδες.

Ωστόσο, όσο εκτενέστερα ερευνούσα τόσο περισσότερη άγνοια έβρισκα —και όχι μόνο μεταξύ των φοιτητών μου αλλά παντού. Θεωρούσα απογοητευτικό και ανησυχητικό το εύρημα ότι όλοι είχαν τόσο εσφαλμένη αντίληψη για τον κόσμο. Όταν χρησιμοποιούμε τη συσκευή πλοήγησης GPS στο αυτοκίνητό μας, είναι σημαντικό να την τροφοδοτούμε με τις κατάλληλες πληροφορίες. Κανένας οδηγός δεν θα εμπιστευόταν το GPS του αυτοκινήτου του αν τα στοιχεία πλοήγησής του αντιστοιχούσαν σε μια πόλη διαφορετική από εκείνη στην οποία όντως βρίσκεται, διότι έτσι θα καταλάβαινε ότι θα καταλήξει αναπόφευκτα σε λανθασμένο προορισμό. Πώς, λοιπόν, θα επιλυθούν τα παγκόσμια προβλήματα αν οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής και οι πολιτικοί ανά τον κόσμο λειτουργούν στη βάση εσφαλμένων στοιχείων; Πώς θα παίρνουν συνετές αποφάσεις οι επικεφαλής οργανισμών και επιχειρήσεων αν η κοσμοθεώρησή τους απέχει παρασάγγας από την πραγματικότητα; Και με ποιον τρόπο θα μπορούσε ένας σύγχρονος άνθρωπος να εστιάσει την

προσοχή και τους προβληματισμούς του στα σωστά ζητήματα;

Αποφάσισα να προχωρήσω πέρα από τις απλές δοκιμασίες γνώσης και τη στηλίτευση της άγνοιας. Αποφάσισα να προσπαθήσω να κατανοήσω το γιατί. Γιατί η άγνοια σχετικά με τον σύγχρονο κόσμο ήταν τόσο διαδεδομένη και επίμονη; Όλοι μερικές φορές κάνουμε λάθος —και ομολογώ ότι αυτό ισχύει και για εμένα. Αλλά πώς γίνεται τόσο πολλοί άνθρωποι να κάνουν λάθος για τόσο πολλά πράγματα; Γιατί τόσο πολύς κόσμος συγκεντρώνει βαθμολογία χειρότερη από τους χιμπαντζήδες;

Ένα βράδυ, καθώς εργαζόμουν έως αργά στο πανεπιστήμιο, είχα ξαφνικά μια στιγμή έμπνευσης. Συνειδητοποίησα ότι το πρόβλημα δεν μπορούσε απλά να οφείλεται στην έλλειψη γνώσης από μέρους των ανθρώπων, διότι, αν ίσχυε αυτό, θα έπρεπε οι κακές επιδόσεις των ερωτηθέντων να ακολουθούν το τυχαίο μοτίβο των απαντήσεων που έδιναν οι χιμπαντζήδες —και όχι να είναι χαμηλότερες απ' ό,τι αν απαντούσαν στην τύχη. Μόνο μια μορφή ενεργού «γνώσης» θα μπορούσε να βρίσκεται πίσω από τόσο κακές βαθμολογίες.

Όστε έτσι! Είχα βρει τη λύση! Είχα καταπιαστεί —έτσι πίστευα επί πολλά χρόνια— με ένα πρόβλημα αναβάθμισης: οι φοιτητές μου στο πανεπιστήμιο και όσοι στην πορεία του χρόνου είχαν δεχθεί να απαντήσουν στις ερωτήσεις μου διέθεταν γνώση, η οποία όμως ήταν παρωχημένη, συχνά κατά πολλές δεκαετίες. Όλοι είχαν μια θεώρηση του κόσμου που έφθανε έως την εποχή αποφοίτησης των δασκάλων τους.

Συνεπώς, για να καταπολεμηθεί η άγνοια, όπως είχα συμπεράνει, χρειαζόταν απλώς να αναβαθμίσω τις γνώσεις των ανθρώπων. Και προς τον σκοπό αυτό, θα έπρεπε να αναπτύξω βελτιωμένο διδακτικό υλικό, που θα παρουσίαζε τα διαθέσιμα δεδομένα με πιο αναντίλεκτο και εύληπτο τρόπο. Όταν την ώρα του οικογενειακού δείπνου πληροφορήσα την Άννα και τον Ολα για τις σκέψεις μου, αμφότεροι ενθουσιάστηκαν και άρχισαν να αναπτύσσουν κινούμενα γραφήματα. Εφοδιασμένος με αυτά τα κομψά διδακτικά εργαλεία ταξίδεψα σε όλο τον πλανήτη. Μίλησα στα συνέδρια TED του Μοντερέι, του Βερολίνου και των Καννών, σε συναντήσεις στελεχών πολυεθνικών εταιρειών όπως η Coca Cola και η IKEA, σε εκπροσώπους παγκόσμιων τραπεζών και επενδυτικών κεφαλαίων αντιστάθμισης κινδύνου,

στο αμερικανικό Υπουργείο Εξωτερικών. Κυριολεκτικά, δεν έβλεπα την ώρα να χρησιμοποιήσω τα κινούμενα διαγράμμάτά μας και να δείξω σε όλους πόσο είχε αλλάξει ο κόσμος. Ήταν σκέτη απόλαυση για εμένα να πληροφορώ τους πάντες ότι είναι γυμνοί βασιλιάδες, απολύτως αδαιείς για τον πραγματικό κόσμο. Επιθυμία και των τριών μας ήταν να εγκαταστήσουμε την αναβαθμισμένη κοσμοθεώρηση στον νου όλων των ανθρώπων επί Γης.

Σταδιακά, όμως, αρχίσαμε να συνειδητοποιούμε ότι το πρόβλημα ήταν πιο σύνθετο. Η άγνοια που ανακαλύπταμε συνεχώς δεν αποτελούσε απλώς ένα πρόβλημα αναβάθμισης. Δεν μπορούσε να διορθωθεί με την απεικόνιση δεδομένων σε εντυπωσιακά γραφήματα ή με την αξιοποίηση καλύτερων διδακτικών εργαλείων. Διότι ακόμη και εκείνοι στους οποίους άρεσαν οι ομιλίες μου, όπως με λύπη μου διαπίστωσα, δεν τις είχαν ακούσει πραγματικά. Ίσως τα λόγια μου να αποτελούσαν μια στιγμιαία έμπνευση για όλους, αλλά μετά το πέρας της ομιλίας μου εκείνοι έμεναν πεισματικά προσκολλημένοι στην παλιά αρνητική κοσμοεικόνα τους. Οι νέες ιδέες που ευαγγελιζόμουν δεν έλεγαν να ριζώσουν. Ακόμη και δευτερόλεπτα αφότου είχα κατέβει από το βήμα συνέχιζα να ακούω ανάμεσα στο ακροατήριο απόψεις περί φτώχειας ή αύξησης του πληθυσμού που μόλις είχα αποδείξει ότι ήταν λανθασμένες με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία. Σκεφτόμουν πλέον να εγκαταλείψω κάθε προσπάθεια.

Γιατί ήταν τόσο πολύ επίμονη η δραματική αυτή θεώρηση του κόσμου; Μήπως έφταιγαν τα ΜΜΕ; Το σκέφτηκα φυσικά και αυτό, αλλά δεν ίσχυε. Ασφαλώς τα ΜΜΕ παίζουν έναν ρόλο στην όλη ιστορία μας, και θα επεκταθούμε στο συγκεκριμένο θέμα παρακάτω, αλλά ας μη σπεύσουμε να τους αποδώσουμε την εικόνα του παντοδύναμου κακού. Δεν γίνεται να αποπέμψουμε τα ΜΜΕ στο πυρ το εξώτερον.

Η στιγμή που θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι άλλαξε άρδην την οπτική μου ήρθε τον Ιανουάριο του 2015, στη μικρή και δημοφιλή ελβετική κωμόπολη του Νταβός, όπου έλαβε χώρα το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ. Χίλιες περίπου από τις πλέον ισχυρές και επιδραστικές προσωπικότητες στον χώρο της παγκόσμιας οικονομίας και πολιτικής, επιχειρηματίες, ερευνητές, ακτιβιστές, δημοσιογράφοι, ακόμη και ανώτατοι αξιωματούχοι του ΟΗΕ —συμπεριλαμβανό-

νομένων εμού και του ζεύγους Bill και Melinda Gates— κατέκλυσαν την αίθουσα στην κύρια συνεδρίαση του φόρουμ, όπου θα συζητούνταν θέματα κοινωνικοοικονομικής και αειφόρου ανάπτυξης. Καθώς παρατηρούσα την αίθουσα ανεβαίνοντας στο βήμα για να μιλήσω, πρόσεξα ότι μεταξύ των παρευρισκομένων βρίσκονταν αρκετοί επικεφαλής κρατών, καθώς και ένας πρώην γενικός γραμματέας του ΟΗΕ. Εντόπισα επίσης κάποιους επικεφαλής οργανώσεων του ΟΗΕ, ηγέτες μεγάλων πολυεθνικών εταιρειών και δημοσιογράφους που γνώριζα από την τηλεόραση.

Έχοντας σκοπό να θέσω στο ακροατήριό μου τρεις ερωτήσεις γεγονότων —για τη φτώχεια, την πληθυσμική μεγέθυνση και τα παγκόσμια ποσοστά εμβολιασμού—, είχα μια νευρική κατάσταση. Αν το ακροατήριό μου γνώριζε ήδη τις απαντήσεις στις ερωτήσεις μου, τότε καμία από τις διαφάνειες που θα ακολουθούσαν —οι οποίες θα αναδείκνυαν το μέγεθος του σφάλματός τους και τι ακριβώς θα έπρεπε να είχαν απαντήσει— δεν θα είχε νόημα.

Όπως αποδείχθηκε, όμως, αδίκως ανησύχησα. Το ακροατήριο των κορυφαίων ειδημόνων, οι οποίοι κατά τις προσεχείς ημέρες θα διαφώτιζαν ο ένας τον άλλον σχετικά με τον σύγχρονο κόσμο, όντως γνώριζε περισσότερα για τη φτώχεια απ' ό,τι το ευρύ κοινό. Ένα εκπληκτικό 61% εκείνων απάντησαν σωστά στη σχετική ερώτηση. Αλλά στις άλλες δύο ερωτήσεις, οι οποίες αφορούσαν τη μελλοντική αύξηση του παγκόσμιου πληθυσμού και τη διαθεσιμότητα πρωτοβάθμιας υγειονομικής περίθαλψης, οι επιδόσεις τους εξακολουθούσαν να υστερούν έναντι των χιμπαντζήδων. Ενώπιόν μου βρίσκονταν άτομα με πρόσβαση στα πλέον πρόσφατα καταγεγραμμένα δεδομένα, καθώς και σε συμβούλους που μπορούσαν να τους παρέχουν διαρκή ενημέρωση ως προς αυτά. Η πηγή της άγνοιάς τους δεν θα μπορούσε να οφείλεται σε κάποια παρωχημένη κοσμοεικόνα. Αλλά να που ακόμη και εκείνοι έσφαλλαν όσον αφορά τα βασικά πραγματικά στοιχεία του σύγχρονου κόσμου.

Μετά την εμπειρία μου στο Νταβός, η άποψή μου για τα πράγματα άρχισε να αποκρυσταλλώνεται.

Εγκυρογνωμοσύνη και η στοιχειοθετημένη θεώρηση του κόσμου μας

Το παρόν βιβλίο αντιπροσωπεύει την τελευταία μάχη που θα δώσω στο πλαίσιο της ισόβιας αποστολής μου να πολεμήσω την καταστρεπτική άγνοια. Είναι η τελευταία μου προσπάθεια να αλλάξω τον τρόπο σκέψης των ανθρώπων, να μετριάσω τους παράλογους φόβους τους και να στρέψω την ενεργητικότητά τους σε εποικοδομητικές δραστηριότητες. Στις προηγούμενες μάχες μου οπλίστηκα με τεράστια σύνολα δεδομένων, με αφυπνιστικό λογισμικό, με δυναμικό ύφος παρουσίασης και με μια σουηδική ξιφολόγχη προς τέρψιν του ακροατηρίου μου. Όλα αυτά, όμως, δεν ήταν αρκετά. Ελπίζω το παρόν βιβλίο να είναι.

Πρόκειται για μια πρωτόγνωρη αξιοποίηση των δεδομένων δίκης ψυχοθεραπείας για την κατανόηση ως πηγή πνευματικής γαλήνης. Διότι η εικόνα του κόσμου δεν είναι όσο δραματική φαίνεται.

Η εγκυρογνωμοσύνη, όπως ένα πρόγραμμα διατροφής και τακτικής άσκησης, μπορεί και θα έπρεπε να γίνει μέρος της καθημερινότητάς σας. Ξεκινήστε να την εξασκείτε, και σύντομα θα έχετε αντικαταστήσει την υπερδραματική κοσμοθεώρησή σας με μια στοιχειοθετημένη κοσμοθεώρηση. Θα μπορείτε να κατανοείτε σωστά τον σύγχρονο κόσμο και όχι να τον μαθαίνετε παπαγαλιστί. Θα είστε σε θέση να λαμβάνετε καλύτερες αποφάσεις και να επαγρυπνείτε έναντι υπαρκτών κινδύνων και δυνατοτήτων, δίχως να βρίσκεστε σε μια κατάσταση συνεχούς στρες.

Θα σας δείξω πώς να αναγνωρίζετε τις υπερδραματικές ιστορίες και θα σας προσφέρω μερικά εργαλεία σκέψης προκειμένου να ελέγχετε τα δραματικά σας ένστικτα. Θα είστε έτσι σε θέση να διορθώνετε τις παρανοήσεις σας, να αναπτύξετε μια στοιχειοθετημένη κοσμοθεώρηση και να κερδίζετε τους χιμπαντζήδες.

Επιστροφή στο τσίρκο

Εκτελώ περιστασιακά το νούμερο της κατάποσης σπαθιών μετά το πέρας των ομιλιών μου επειδή θέλω να καταδείξω στην πράξη ότι το φαινομενικώς αδύνατο είναι εφικτό. Προηγουμένως έχω

φροντίσει να ελέγξω πόσο ενημερωμένο είναι το ακροατήριό μου σχετικά με τον σύγχρονο κόσμο· να τους δείξω ότι ο κόσμος σήμερα διαφέρει εντελώς από εκείνον που είχαν κατά νουν· να τους αποδείξω ότι πολλές από τις αλλαγές που νομίζουν ότι ποτέ δεν θα συμβούν έχουν ήδη συμβεί. Μέλημά μου είναι να τους κεντρίσω την περιέργεια σχετικά με το τι είναι εφικτό στον κόσμο μας, κάτι που διαφέρει παρασάγγας τόσο από τις πεπονηθήσεις τους όσο και από τις εικόνες που αντικρίζουν καθημερινά στα δελτία ειδήσεων.

Εκτελώ το νούμερο της κατάποσης σπαθιών επειδή επιθυμώ οι ακροατές μου να συνειδητοποιήσουν πόσο λανθασμένη μπορεί να είναι η διαίσθησή τους. Θέλω να κατανοήσουν ότι αυτό που τους έχω δείξει —τόσο το νούμερο με το σπαθί όσο και το πρότερο υλικό για τον σύγχρονο κόσμο—, παρότι ίσως συγκρούεται με τους προϊδεασμούς τους ή ίσως μοιάζει αδύνατο, είναι αληθινό.

Όταν οι ακροατές μου συνειδητοποιήσουν τη λανθασμένη εικόνα που είχαν για τον κόσμο, θέλω να μην αισθανθούν αμηχανία· θέλω να νιώσουν εκείνη την παιδική αίσθηση θαυμασμού, δέους και περιέργειας που θυμάμαι από το τσίρκο, και την οποία εξακολουθώ να βιώνω όποτε ανακαλύπτω ότι έσφαλα: «Πωπώ, πώς θα μπορούσε να είναι δυνατόν κάτι τέτοιο;».

Το ανά χείρας βιβλίο αφορά τον σύγχρονο κόσμο και το πώς είναι πραγματικά. Αφορά επίσης εσάς, καθώς και τους λόγους για τους οποίους δεν βλέπετε (εσείς, όπως και σχεδόν κάθε άνθρωπος που έχω γνωρίσει) τον σύγχρονο κόσμο όπως είναι πραγματικά. Αφορά το τι μπορείτε να κάνετε για το τελευταίο, καθώς και το πώς η αλλαγή αυτή, βγαίνοντας από την τέντα του τσίρκου, θα σας βοηθήσει να αντικρίσετε τον κόσμο με περισσότερο θετική διάθεση, λιγότερο στρες και περισσότερη αισιοδοξία.

Έτσι, αν βασικό σας μέλημα είναι να γνωρίζετε τα πραγματικά στοιχεία αντί να ζείτε εμμονικά στον μικρόκοσμό σας, αν θέλετε να αλλάξετε την κοσμοθεώρησή σας, αν είστε έτοιμοι να αντικαταστήσετε τις ενστικτώδεις αντιδράσεις σας με την κριτική σκέψη, αν διακατέχετε από ταπεινοφροσύνη, φιλοπεριέργεια και μια διάθεση να εκπλαγείτε, τότε, παρακαλώ, συνεχίστε την ανάγνωση.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Hans Rosling

Ο Hans γεννήθηκε το 1948 στην Ουψάλα, στη Σουηδία. Σπούδασε στατιστική και ιατρική στο Πανεπιστήμιο της Ουψάλας, καθώς και δημόσια υγεία στο St. John's Medical College, στην Μπανγκαλόρ της Ινδίας, από όπου αποφοίτησε το 1976. Μεταξύ των ετών 1974 και 1984 εργάστηκε ως κατ' οίκον «γιατρός» πλήρους απασχόλησης στη φροντίδα των τριών παιδιών του, επί συνολικό διάστημα 18 μηνών. Την περίοδο 1979-1981, εργάστηκε ως περιφερειακός γιατρός υπεύθυνος για την περιοχή της Νακάλα, στη Μοζαμβίκη, όπου ανακάλυψε μια μη αναγνωρισμένη έως τότε παραλυτική νόσο, που σήμερα είναι γνωστή ως κόνζο. Χάρης στις έρευνες που εκπόνησε ακολούθως με αντικείμενο τη νόσο αυτή, το 1986 απέκτησε διδακτορικό δίπλωμα από το Πανεπιστήμιο της Ουψάλας. Από το 1997 ήταν καθηγητής παγκόσμιας υγείας στο Ινστιτούτο Karolinska —το ιατρικό πανεπιστήμιο της Στοκχόλμης. Η έρευνά του ήταν επικεντρωμένη στους συνδέσμους ανάμεσα στην οικονομική ανάπτυξη, στη γεωργία, στη φτώχεια και στην υγεία. Ξεκίνησε επίσης νέα ερευνητικά προγράμματα και ερευνητικές συνεργασίες, και συμμετείχε στη συγγραφή ενός εγχειριδίου με αντικείμενο την παγκόσμια υγεία.

Το 2005, μαζί με τον γιο του, Ola Rosling, και τη νύφη του, Anna Rosling Rönnlund, δημιούργησαν το Ίδρυμα Garminder, διακηρυγμένη αποστολή του οποίου είναι η καταπολέμηση της καταστρεπτικής άγνοιας με όπλο μια εύληπτη και στοιχειοθετημένη κοσμοθεώρηση. Ο Hans έχει δώσει διαλέξεις σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, εταιρείες και μη κυβερνητικές οργανώσεις, ενώ τις δέκα ομιλίες του

στο συνέδριο TED έχουν ιδωθεί περισσότερες από 35 εκατομμύρια φορές.

Εργάστηκε ως σύμβουλος για τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, τη UNICEF και αρκετές διεθνείς οργανώσεις βοήθειας, ενώ υπήρξε συνιδρυτής των Γιατρών Χωρίς Σύνορα στη Σουηδία. Ήταν ο δημιουργός και ο παρουσιαστής τριών ντοκιμαντέρ του BBC: *The Joy of Stats* (Η χαρά της στατιστικής) το 2010, *Don't Panic – The Truth About Population* (Όχι πανικός – Η αλήθεια για τον πληθυσμό) το 2013 και *Don't Panic – How to End Poverty in 15 Years* (Όχι πανικός – Πώς να τερματιστεί η φτώχεια σε 15 χρόνια) το 2015. Ήταν μέλος της Διεθνούς Ομάδας της Σουηδικής Ακαδημίας Επιστημών και του δικτύου Global Agenda Councils του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ στην Ελβετία. Το περιοδικό *Foreign Policy* τον συμπεριέλαβε στους 100 επιφανείς παγκόσμιους στοχαστές για το 2009, το περιοδικό *Fast Company* στους 100 πιο δημιουργικούς ανθρώπους στον χώρο του επιχειρείν για το 2011, και το περιοδικό *Time* στις 100 προσωπικότητες με τη μεγαλύτερη επιρροή στον πλανήτη για το 2012.

Ο Hans και η σύζυγός του, Agneta, έχουν τρία παιδιά: την Anna, τον Ola και τον Magnus. Ο Hans έφυγε από τη ζωή στις 7 Φεβρουαρίου του 2017.

Ola Rosling

Ο Ola Rosling γεννήθηκε το 1975 στο Χούντιξβαλ, στη Σουηδία. Υπήρξε συνιδρυτής του Garminder, του οποίου έχει διατελέσει διευθυντής την περίοδο 2005-2007, καθώς και από το 2010 έως σήμερα.

Ο Ola επιτόνησε και ανέπτυξε τα τεστ άγνοιας του Garminder, ένα πρόγραμμα για τη δομημένη μέτρηση της άγνοιας και τη σχετική διαδικασία πιστοποίησης. Επεξεργάστηκε τα δεδομένα και ανέπτυξε το υλικό για το μεγαλύτερο μέρος των ομιλιών TED του Hans. Από το 1999, ο Ola διετέλεσε διευθυντής ανάπτυξης του περίφημου εργαλείου κινούμενων διαγραμμάτων φυσαλίδων, ονόματι Trendalyzer, το οποίο φοιτητές σε όλο τον κόσμο χρησιμοποιούν για την κατανόηση πολυδιάστατων χρονοσειρών. Το 2007, η Google απέκτησε το εργαλείο αυτό, ενώ ο Ola υπήρξε διευθυντής της Ομάδας Δημόσιων Δεδομένων της Google για την περίοδο 2007-2010. Στη συνέχεια επέ-

στρεψε στο Garminder, ώστε να αναπτύξει νέο και ελεύθερα προσβάσιμο διδακτικό υλικό. Ο Ola δίνει πολλές διαλέξεις, ενώ την ομιλία που έδωσε από κοινού με τον Hans στο συνέδριο TED την έχουν δει εκατομμύρια άτομα.

Ο Ola έχει τιμηθεί με βραβεία για το έργο που έχει επιτελέσει στο Garminder, μεταξύ των οποίων το *Résumé Super-communicator* και το *Guldägget Titanpriset* το 2017, καθώς και το *International Integrated Development* της σκανδιναβικής συμβουλευτικής και τεχνικής εταιρείας Niras το 2016.

Είναι παντρεμένος με την Anna Rosling Rönnlund, και έχουν τρία παιδιά: τον Max, τον Ted και τον Ebba.

Anna Rosling Rönnlund

Η Anna γεννήθηκε το 1975 στο Φάλουν, στη Σουηδία. Σπούδασε κοινωνιολογία στο Πανεπιστήμιο του Λουντ και φωτογραφία στο Πανεπιστήμιο του Γκέτεμποργκ, ενώ υπήρξε συνιδρύτρια και αντιπρόεδρος του Garminder.

Η Anna είναι ομιλήτρια και επίτροπος τελικού χρήστη στο Garminder, επιφορτισμένη με τη διασφάλιση ότι όλες οι δραστηριότητες του Garminder είναι εύκολα κατανοητές για το κοινό. Μαζί με τον Ola, οργάνωσε τις ομιλίες TED του Hans και άλλες διαλέξεις, ανέπτυξε τα γραφικά και τις διαφάνειες του Garminder, και σχεδίασε τη διεπαφή χρήστη για το εργαλείο κινούμενων διαγραμμάτων φυσαλίδων Trendalyzer. Όταν το 2007 η Google απέκτησε το εργαλείο αυτό, η Anna πήγε να εργαστεί στην Google ως επικεφαλής σχεδιάστρια χρηστικότητας. Το 2010, η Anna επέστρεψε στο Garminder προκειμένου να αναπτύξει νέο και ελεύθερα προσβάσιμο διδακτικό υλικό.

Η Dollar Street, πρωτοβουλία που ξεκίνησε το 2016, είναι το πνευματικό τέκνο της Anna, και αντικείμενο της ομιλίας TED που έδωσε το 2017.

Η Anna έχει τιμηθεί με βραβεία για το έργο που έχει επιτελέσει στο Garminder, μεταξύ των οποίων το *Résumé Super-communicator*, το *Guldägget Titanpriset* και το *Fast Company World Changing Ideas*, όλα το 2017.

